

כ' טבת ה'תש"פ 17.1.20

מגזין מס' 561

ערב שבת פרשת שמות

קשר-שבועי מאת הרב יאיר כלב

המגזין מוקדש לעילוי נשמת ר' אברהם בן יוסף סעיד וזהרה ז"ל תנצב"ה

החייב כספך

כל אחד ואחד מאיתנו צריך להשתדל להיות 'פנימי'

תמליל בעיבוד קל מתוך שיעורי הרב כלב

ענין הפנימיות הוא בעצם לשלם מיסים לקול הפנימי שלי, היינו, במילים פשוטות, פחות להתבייש מדעת הקהל ומאיך שמתייחסים אלי, פחות למקד את תשומת הלב שלי בהתגוננות, בהתייפות ובלרצות את הסביבה.... ויותר בעצם להקשיב לקול הפנימי שלי, ל'נשמת אדם תלמדנו', זאת אומרת, בתוכי יש את המורה הכי טוב, משום שהקול הפנימי הוא כלי רגיש ביותר, כי את עצמי אי אפשר לרמות, כי אני רואה ללבב - הלב שלי, והזולת רואה רק לעיניים - את החיצוניות שלי, את מה שאני בוחר להראות... כלומר, הוא לא רואה את אמיתת הדברים.

כשאדם מתמקד בראייה פנימית, לאט לאט הוא מתחיל לשים לב לנקודות יותר עמוקות ובאופן יותר יסודי. פרטים ופרטי פרטים, ועד לאופן שבו אני מתבייש ממני ולא מהזולת.

דוקא בחינוך עצמי, כשהכוחות מתפנים אל העיקר, נוצר מרחב עצמי-פנימי, ומתגלה העצמיות של האדם.

לוח שיסורים

"לא רק קביעות בזמן אלא גם קביעות בנפש..." (אדמו"ר הזקן) - היינו שיש לקבוע עתים ללימוד התורה, ליצור 'דופק לימודי' קבוע, ביום ובשעה, עד אשר יגלה האדם כי, לאמיתו של דבר, התורה היא לחם חוקו ומזון הנפש...

בימים האלה מקיים הרב כלב שיעור שבועי קבוע מידי יום חמישי בשעה 22:00 במושב חמד שבמרכז הארץ. השיעור משודר בזמן אמת בשידור חי באינטרנט, באתרנו: www.tanyaor.com.

הכניסה לישוב חמד בכביש (מס' 412) המוביל מבית דגן לאור יהודה, בכניסה למושב נוסעים ישר עד הכיכר, בכיכר שמאלה לרח' הזית – לקראת סוף הרחוב, לפני הכיכר הבאה - הזית 83 מצד שמאל. חניה בשפע מאחורי בית הכנסת שבהמשך שביל הכניסה לחצר. התכנסות כיבוד ושתייה קלה מ-20:45. לפרטים נוספים: שי גרציק 052-4-446-144.

לחיות עם הזמן... (אדמו"ר הזקן) - היינו שבכל זמן וזמן מתרחשת פתיחת שער רוחני, דרכו יורדים לעולם הזה אור ושפע מיוחדים, אשר יש להכין כלים כדי לקלוט 'גשמי ברכה' אלה ולתרגמם למעשים עד אשר תואר, באופן ממשי, סביבתנו המיידית בגוון המסוים של נתינת הכח הטמונה באותו זמן.

כ' טבת – הילולת הרמב"ם

רבי משה בן מימון, תלמיד חכם, פוסק הלכה, רופא, פילוסוף ומנהיג ציבורי, ידוע בעולם היהודי בראשי התיבות של שמו הרמב"ם. שמו מוכר ונערץ גם בקרב הגויים, שם הוא קיבל את הכינוי "מימונידס". על קברו של הרמב"ם נחרת המשפט: "ממשה (רבינו) עד משה (בן מימון), לא קם כמשה." רחובות, בתי ספר ומרכזים רפואיים רבים נקראים על שם הרמב"ם ועד לעצם היום זה הוגים בתורתו המונים, יהודים ולא יהודים כאחד.

ויבואן יהלומים מהודו. התמיכה הפיננסית סייעה לרמב"ם להקדיש את זמנו ללימוד תורה ולחבר חיבור מקיף על המשנה.

אך התקופה השלווה בחייו של הרמב"ם לא ארכה זמן רב. תוך שנתיים בלבד נפטרו אביו, אשתו ושנים מבניו. כמה שנים לאחר מכן טבע האח דוד בעת שעשה את דרכו בספינה להודו.

ללא תמיכת אחיו, נאלץ הרמב"ם לחפש אחר מקור פרנסה. הוא החל לעסוק במקצוע הרפואה ומהמשכורת הצנועה פירנס גם את משפחת אחיו.

בשנות החמישים לחייו התמנה הרמב"ם כרופאו האישי של המשנה למלך ומאוחר יותר כרופאו של המלך צלאח א-דין עצמו. המינוי נתן לו יציבות כלכלית, דבר שאיפשר לו להקדיש את זמנו הפנוי ללימוד התורה ולחיבוריו.

רבי משה בן מימון נפטר בכ' טבת בשנת ד'תתקסח לבריאה (1204 לספירה). בן 69 היה במותו ונקבר בעיר טבריה. הוא הותיר אחריו בן יחיד – אברהם, שלמד תורה מפי אביו ומאוחר יותר חיבר ספרים בזכות עצמו.

מתולדותיו

הרמב"ם נולד בעיר קורדובה שבספרד לפני למעלה מ-850 שנה, בערב פסח ד'תתצח (1135 לספירה). אביו מימון, בן אחר בן לדוד המלך, היה דיין בבית הדין המקומי. אמו נפטרה בצעירותו, ויש האומרים שאחיו נולדו לאחר שאביו נישא בשנית.

לאחר שקבוצה מוסלמית קיצונית השתלטה על קורדובה ופורעים החלו להשתולל בעיר, לתקוף יהודים ולשרוף בתי כנסיות, החליטה משפחתו של הרמב"ם לברוח מן העיר.

הם נדדו ממקום למקום כשהם מחפשים עיר מתאימה להתיישב בה. כשלא מצאו מקלט בעיר בספרד, היגר מימון יחד עם משה ודוד בניו אל העיר פס שבמרוקו, שם התגורר במשך חמש שנים. בשנת ד'תתקכה (1165 לספירה) ביקר הרמב"ם בארץ ישראל ולאחר מכן היגר לאלכסנדריה שבמצרים. מאוחר יותר הוא עבר לעיר פוסטאט, מה שלימים הפך להיות העיר העתיקה של קהיר, שם התגורר עד לפטירתו.

במצרים נתמך הרמב"ם על ידי אחיו דוד, שהיה סוחר

חיבוריו ולימודיו

בצעירותו שלח אותו אביו ללמוד אצל רבי יוסף אבן מיגאש בעיר אליסנה שבספרד. מאוחר יותר התייחס אליו רבי משה כאל רבו המובהק.

אחד מחיבוריו הראשונים של הרמב"ם היה חיבור על המשנה, שהשלמתו ערכה כ-10 שנים. מטרת החיבור (שכיום קיבל את השם "פירוש המשניות להרמב"ם") היתה להקל על לימוד המשנה עבור אלו שלא היו בקיאים בלשון הקודש. מסיבה זו חיבור זה נכתב בערבית.

חיבור נוסף שכתב הרמב"ם בערבית היה ספר המצוות. ספר זה מכיל רשימה מדויקת של 248 מצוות ה'עשה' ו-365 מצוות ה'לא תעשה' שניתנו בתורה. ספר המצוות תורגם כמה פעמים ללשון הקודש – הפעם הראשונה נעשתה כבר בחייו.

הרמב"ם גם חיבר ספר פילוסופי מעמיק בשם 'מורה נבוכים', ספר המספק מענה לשאלות פילוסופיות שניצבו בפני בני דורו; כתב מכתבים רבים בהם השיב לשואליו ועודד קהילות רבות. בין תשובות אלו מפורסמות "איגרת השמד", "איגרת תימן" ו"איגרת תחיית המתים". במסגרת עבודתו כרופא הוא גם כתב חיבורים רפואיים רבים.

משנה תורה – היד החזקה

אין ספק כי גולת הכותרת של חיבוריו של רבי משה היא הספר 'משנה תורה' – 'היד החזקה', יצירת ענק הלכתית בת ארבעה עשרה (י"ד) כרכים, ספר הלכות עבור כל היבט, ענין ופרט מחיי היהודי.

חיבורו של הרמב"ם היה הראשון מסוגו – ולמעשה גם האחרון מסוגו, שכן איש לאחריו לא ערך חיבור בסדר גודל שכזה. הוא ליקט בחיבורו את כל המצוות וההלכות בצורה מסודרת המאפשרת לאדם לדעת כיצד

לנהוג בכל תחום מתחומי החיים ללא תלות בלימוד מקדים של התלמוד.

הרמב"ם עצמו הגדיר זאת כך: "קראתי שם חיבור זה משנה תורה לפי שאדם קורא תורה שבכתב תחילה, ואחר כך קורא בזה, ויודע ממנו תורה שבעל פה כולה ואינו צריך לקרות ספר אחר ביניהם."

גם קודם להופעת 'משנה תורה' פורסמו חיבורים הלכתיים שונים. אך חיבורים אלו נערכו לפי סדר מסכתות התלמוד, דבר שהצריך עיון רב ובקיאיות בתלמוד כדי להתמצא בהם. כך, למשל, היה על אדם שביקש לדעת כיצד לנהוג בשבת לעיין במסכתות רבות כדי למצוא את כל פסקי ההלכה הנוגעים ומתאימים להנהגה בפועל.

רבי משה ערך את ספרו במבנה אינציקלופדי, כשההלכות מופיעות לפי ענינים ונושאים.

יחודיות נוספת של הספר היא העובדה שספרו של הרמב"ם הוא היחיד הכולל את ההלכות הנובעות מכל 613 המצוות לצד רעיונות בסיסיים של האמונה היהודית. חיבורים הלכתיים שקדמו לו או אלו שהודפסו לאחר מכן מתייחסים רק להלכות הנוגעות ומתאימות לתקופת פרסומם (בהשמיטם דינים הקשורים לבית המקדש, ימות המשיח ועוד); אך, כאמור, רבי משה כלל בספרו את כל ההלכות המסתעפות מ-613 המצוות שניתנו למשה בסיני, לצד המצוות והתקנות שתיקנו חכמינו זכרונם לברכה.

דגש מיוחד שם הרמב"ם על כתיבת הספר בשפה ברורה ומובנת. ובלשונו של הרמב"ם בהקדמתו: "בלשון ברורה ודרך קצרה... עד שיהיו כל הדינים גלויין לקטן ולגדול בדין כל מצוה ומצוה, ובדין כל הדברים שתיקנו חכמים ונביאים."

בשנים שחלפו מאז הופיע ה'משנה תורה' בפעם

1. שלושה פרקים ליום מתוך ספרו 'היד החזקה' כך שמסיימים את כל הסדרה בשנה אחת.
2. פרק אחד ליום מתוך ספרו 'היד החזקה' כך שמסיימים את כל הסדרה בשלוש שנים.
3. לימוד קצר יותר של מצוה או שניים ליום 'מספר המצוות'.

הצעה זו שהתקבלה בהתלהבות על ידי עשרות אלפים ברחבי העולם, הביאה להפצת תורתו של הרמב"ם במימדים רחבים ובקרב קהלים בארץ ובעולם שהיתה זו להם ההזדמנות בפעם הראשונה לערוך היכרות אישית עם הספר. כיום יהודים מכל גווי הקשת משתתפים בלימוד הרמב"ם היומי ועורכים חגיגות לסיום המחזור השנתי ברוב פאר והדר.

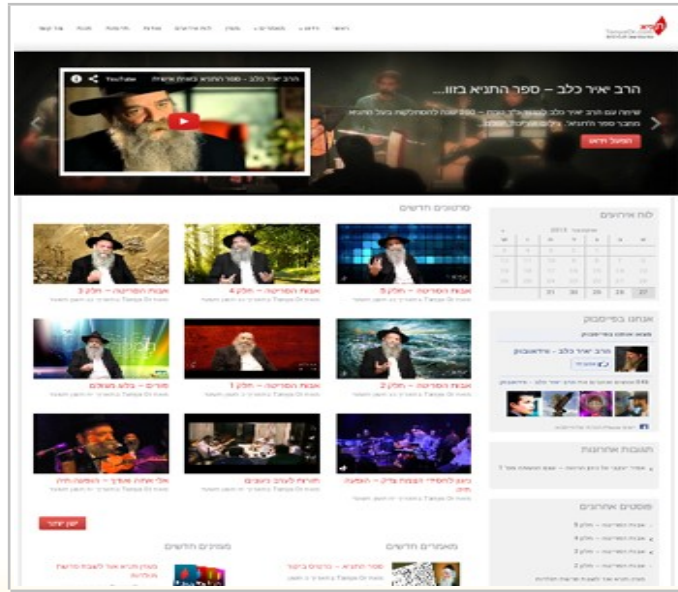
(מעובד מתוך האתר: www.he.chabad.org)

הראשונה נכתבו מאות פרשנויות לדבריו. הפרשנויות מתייחסות גם לפרטים צדדיים או מופשטים לכאורה – מדוע הציב הרמב"ם הלכה זו ראשונה והלכה אחרת לאחריה; מדוע השתמש בפסוק זה כראיה לדבריו ולא בפסוק אחר ועוד. ישנם הטוענים שכמות החיבורים והפרשנויות שנכתבה על דברי הרמב"ם זהה לזו שנכתבה על התלמוד.

מסלול לימוד יומי בתורתו של הרמב"ם

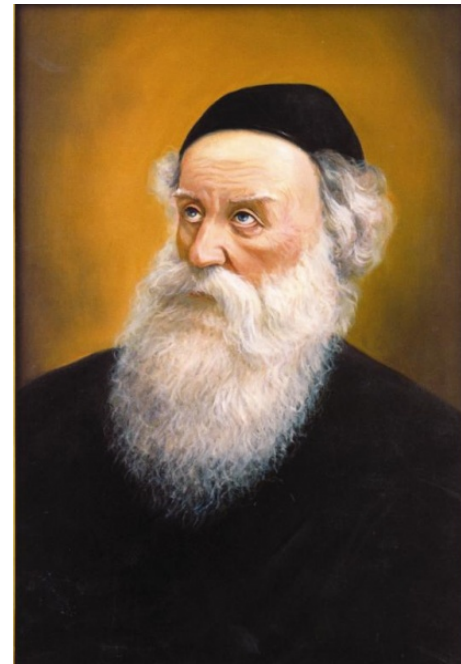
באביב תשד"מ – 1984, הציע הרבי מליובאוויטש נשיא דורנו רעיון חדשני ללימוד יומי בתורת הרמב"ם עבור כל יהודי, גברים, נשים וטף. לימוד זה, אמר, יאחד יהודים בכל רחבי תבל, בזמן אמת, בלימוד המנחיל ידיעת (ועל כל פנים היכרות עם) כל חלקי התורה בהיבט ההלכתי.

הרבי הציע תכנית לימוד בת שלושה מסלולים:

התחדשנו!
 בוטאו לבקר
 באתר המשודרג
 Ww.tanyaor.com

כ"ד טבת – יום ההילולא (הסתלקות) של האדמו"ר הזקן – רבי שניאור זלמן מלאדי.

שניאור זלמן, 'בעל התניא' וה'שולחן ערוך', מייסד חסידות חב"ד – נולד בח"י אלול קה"ת (1745) לאביו רבי ברוך ולאמו הרבנית רבקה, בליאזני שבפלך מוהילוב בבלארוס (רוסיה הלבנה) שהיתה אז תחת שלטון פולין. הסתלק בליל מוצאי שבת

פרשת שמות, כ"ד טבת תקע"ג, ונטמן בעיר האדיטש שעל גדות נהר 'פסל'. אדמו"ר הזקן הוא נין נינו של רבי יהודה ליווא בן בצלאל (המהר"ל מפראג) שמזרע דוד המלך.

דרך חדשה בעבודת ה'

אחד מעקרי תורת הנסתר הוא סוד גילגול הנשמות. נשמה אשר לא השלימה שליחותה בימי חייה, חוזרת שוב לעולם הזה כדי להשלים את שהחסירה במילוי תפקידה. בתורת החסידות והקבלה מבואר כי כולנו "נשמות ישנות", כלומר שבגלגול קודם היינו כאן בעולם, ועתה ירדה נשמתנו להיוולד שוב על מנת לתקן ולהשלים. אמנם ישנם יחידי סגולה אשר נשמתם היא

באמות מידה אלוקיות, קשה להעריך גדולתן של נשמות אלו.

בכתבי האריז"ל מבואר כי בעוד כל נשמות ישראל שבכל הדורות הן ניצוצות מנשמתו האדירה של אדם הראשון, הנה לעומתן, "הנשמות החדשות", מעולם לא היו כלולות בנשמתו של אדם הראשון, והן נעלות ממנה לאין ערוך. נשמות אלה, שענינן גילוי עצמות האלוקות בעולם הזה, עתידות להתגלות לעתיד לבוא לאחר תחיית המתים, כנרמז בדברי הנביא: "כי הנני בורא את השמים החדשים והארץ החדשה".

ידועה עדותו של הבעל שם טוב הקדוש כי נשמת אדמו"ר הזקן, רבי שניאור זלמן היא נשמה חדשה, אשר ירידתה לעולם הזה אינה לשם תיקונה הפרטי, כי אם כדי לגלות דרך חדשה בעבודת ה'. נשמה חדשה זו תאיר לכלל ישראל את דרכם עדי הגאולה האמיתית והשלימה.

ביטול פירושו על כל התורה

בהיותו ילד בגיל שמונה(!), חיבר אדמו"ר הזקן, פירוש על כל התורה. פירוש אחד שכלל את פירוש רש"י, 'אבן-עזרא' והרמב"ן. רבינו מהרי"ל (רבי יהודה לייב) אחיו של אדמו"ר הזקן אף הספיק לראות את הפירוש.

שנתיים לאחר מכן בגיל עשר, חלם רבי שניאור זלמן כי הוא מוזמן לדין תורה בבית הכנסת בעיירה. שם מול הדיינים עמדו שלושה זקנים בעלי הדרת פנים. אב בית

ישראל לאדמו"ר הזקן. במכתבו הוא פונה אליו בדרישה שיהיה 'רבי' באשר הגיע הזמן שיקבל על עצמו את הנהגת החסידים ברוסיה, בהדגישו כי אל לו להתחמק מן המשימה הקדושה המוטלת עליו. בהמשך המכתב מתווה רבי מנחם מנדל מוויטבסק את דרכי ההנהגה על פיהם יהיה עליו להנהיג את החסידים, ומוסיף כי מובטחת לו ברכת הצלחה.

באותה תקופה כבר היה אדמו"ר הזקן מנהיגם של אלפי חסידים שהסתופפו וחסו בצילו, ומאות תלמידים גאונים למדו ב'חדרים' שלו. למרות זאת לא שש לקבל על עצמו את העל האדיר הכרוך בקבלת התואר 'רבי'. במכתב תשובה לרבי מנחם מנדל (בשנת תקמ"ח, כארבעה חודשים לפני הסתלקותו) כותב לו אדמו"ר הזקן כי נרעד לשמוע אשר נמשח להנהיג את החסידים ברוסיה, ומוסיף כי התפקיד כבד עליו ולא יוכל לשאתו לבדו. אולם, בהמשך מכתבו הוא כותב כי מכיון שאינו רוצה להמרות את פי רבו, הרי הוא מקבל עליו את התפקיד ובתנאי שיעלהו רבו בזכרונו מדי יום ביומו ויברכו בכל הברכות.

רבי מנדל'י מצדו שלח גם הוא מכתבים לחסידים ברוסיה שיקבלו על עצמם את הנהגתו ונשיאותו של רבי שניאור זלמן. במכתבו האחרון ששיגר בשנת תקמ"ח, זמן קצר לפני הסתלקותו, הוא כותב כי בזאת מוכתר רבי שניאור זלמן למנהיגם הבלעדי והבלתי מעורער של עדת החסידים ברוסיה. בעקבות זאת קיבלו על עצמם קהל החסידים ברוסיה את נשיאותו של אדמו"ר הזקן. ובכל זאת, רק חמש עשרה שנה לאחר הסתלקות הרב המגיד קיבל אדמו"ר הזקן על עצמו להיות רבם ומנהיגם הרשמי של החסידים.

"תניא קדישא"

בספרו, "ספר התניא", ספר היסוד של תורת חסידות

הדין פתח ואמר כי השלושה: רש"י, אבן-עזרא והרמב"ן, תובעים אותך על שאתה מונע אותם מלהיות מזכי הרבים, שהרי כשילמדו את פירושיך הכולל את פירושיהם, לא ילמדו את פירושו של כל אחד מהם. מכיון שלא מצא מה להשיב, ענה בתום לבו ומתוך בכי כי יבטל את פירושו. הזקנים שמו את ידיהם על ראשו וברכוהו כי יזכה להצלחה מופלגה בעבודתו הקדושה "אשר אלפים ורבבות מישראל, בכל הדורות, עד לביאת גואל צדק, ילכו לאורו". כשהתעורר, התעצב אל לבו ודאג מאוד וישב בתענית, וכשנשנה החלום פעמיים, עמד וביטל את פירושו.

אצל הרב 'המגיד ממזריטש'

לאחר חג הפסח בשנת ה'תקכ"ד, בהיותו בן 16 בלבד, החליט בהסכמת אשתו לנסוע למזריטש ללמוד אצל המגיד ממזריטש. שיקולו העקרי היה: בוולנה לומדים כיצד ללמוד – וזאת כבר ידע, אמנם במזריטש מלמדים כיצד להתפלל – וזאת טרם ידע. כשבא למזריטש ביקשו חסידיו לעשותו רבי, אך הוא סירב בטענה כי הינו צעיר. כשהחליט להישאר במזריטש, גילה לו המגיד (את דברי הבעש"ט אודותיו) כי הוא נשמה חדשה דאצילות המלובשת בגילוי בגופו, וכי תכלית עבודתו היא לבאר ולגלות בדרך חסידות חב"ד את תורת הבעש"ט ובפרט את שיטתו בענין אהבת ה' ואהבת ישראל – שצריכים לאהוב יהודי מפני שהוא יהודי. בהמשך שהותו במזריטש למד בחברותא עם רבי אברהם המלאך (בנו של המגיד), ובגיל עשרים וחמש החל, בהוראת הרב המגיד, לחבר את השולחן ערוך הידוע בשם: "שולחן ערוך אדמו"ר הזקן" (או "שו"ע הרב").

'רבי' ומנהיג רשמי

לאחר הסתלקותו של המגיד ממזריטש, בשנת תקמ"ו, שלח רבי מנחם מנדל מוויטבסק מכתב מיוחד מארץ

כתבי אדמו"ר הזקן

'אגרות קודש', 'אמירה לנכרי', 'ביאורי הזהר', 'הלכות תלמוד תורה', 'לקוטי תורה', 'מאה שערים', 'סדרת ספרי המאמרים', 'סידור אדמו"ר הזקן', 'ספר התניא', 'פסקי הסידור', 'קונטרס הרב', 'שאלות ותשובות אדמו"ר הזקן', 'שאלות ותשובות הרב', 'שולחן ערוך אדמו"ר הזקן', 'תורה אור' ועוד.

עשרת הניגונים שחיבר

מסורת בידי חסידי חב"ד כי אדמו"ר הזקן חיבר בעצמו עשרה ניגונים 'מכוונים' שסגולה מיוחדת להם לעורר במנגן תנועה של תשובה ודביקות הנשמה באלקות. נוהגים שלא לנגן ניגונים אלו (ובפרט את הניגון ד' בבית) באופן שגרתי כי אם בעתים מזומנים או בשעת הכושר. חמשה מתוך עשרת הניגונים אנו יודעים בוודאות כי חוברו על ידו, אמנם בנוגע לשאר הניגונים המיוחסים לו, ספק בידינו אם הוא בעצמו חיברם.

1. ארבע בבית 2. אבינו מלכנו. 3. אלי אתה. 4. בני היכלא. 5. כאייל תערוגו. 6. לכה דודי. 7. ניגון דבקות ראש השנה. 8. ניגון דבקות שבת. 9. צאינה וראינה. 10. קול דודי. כמו כן 'ניגון ישן' מיוחס גם הוא לאדמו"ר הזקן.

מטרת החסידות ודרכי החסידות

שאל הרבי מוהר"ש את אביו ה"צמח צדק": מה "רצה" (התכוון) הסבא ב'דרכי החסידות', ומה "רצה" בחסידות? ויענהו ה"צמח צדק": "דרכי החסידות" הן – שהחסידים כולם יהיו כמשפחה אחת, ע"פ תורה, באהבה. "חסידות" היא חיות – להזרים חיות ולהאיר את הכל, כולל את ה'לא טוב'; להכיר את מצב הרע האישי, כמות שהוא, כדי לתקנו.

(ע"פ ה'יום יום' כ"ד טבת)

חב"ד ואחד מספרי היסוד של החסידות הכללית, סוקר אדמו"ר הזקן את נפש האדם, מנתח ומפרט את התהליכים הנפשיים בעבודת השם, ומעניק כלים להתגבר על הקשיים העומדים בדרך.

בשנת תקל"ב (1772), לאחר שיסד את שיטת חסידות חב"ד, הדרוך רבנו באופן אישי (ביחידות) את חסידיו בענייני עבודת השם. הוראותיו ועצותיו שנרשמו ע"י החסידים לעצמם, נלקטו לאחר מכן כקונטרסים שנלמדו על ידי כלל החסידים. קונטרסים אלו פורסמו בשנת תשד"מ במתכונת "תניא מהדורא קמא". שלוש שנים לאחר מכן, בשנת תקל"ה (1775), התחיל אדמו"ר הזקן לכתוב את ספר התניא וכתיבתו נמשכה משך עשרים שנה, עד אשר בשנת תקנ"ה (1795) סיים הרבי את מלאכת הכתיבה ואישר להעתיקו. ה'מתנגדים' שחששו מהשפעת הספר, יצרו ממנו עותקים מזויפים, בהם הוכנסו במכוון משפטי כפירה. כשנודע הדבר לאדמו"ר הזקן החליט כי הגיע השעה להדפיס את ספר התניא באופן רשמי כדי למנוע זיופים נוספים. בשנת תקנ"ז (1797) שלח אדמו"ר הזקן את ספרו לבית הדפוס בסלאוויטא בצירוף הסכמותיהם של חבריו תלמידי המגיד ממזריטש, ר' משולם זוסיא מאניפולי ור' יהודה לייב הכהן. העותקים הראשונים של ספר התניא הגיעו מבית הדפוס לידי אדמו"ר הזקן ביום כ' כסלו תקנ"ז.

בתחילה, בשל אופיו השכלי, נתקל הספר בהתנגדות אף מצדם של ראשי החסידות, אולם לאחר שנוכחו בהשפעתו המבורכת בהביאו להוספה וחיות בעבודת השם, חדלו להתנגד ואף אימצוהו בחום. כיום, נחשב ספר התניא לראשון בחשיבות מבין ספרי היסוד של תנועת החסידות, נערץ על ידי כל זרמיה ונלמד בכל תפוצות ישראל.

תורה, עבודה (תפילה) וגמילות חסידים

כ"ד טבת, יום הסתלקותו של אדמו"ר הזקן, הוא יום סגולה ו'עת רצון'. יש להשתדל לנצלו בהוספה בתפילה ובלימוד תורת הנגלה ותורת הנסתר (פנימיות התורה, המאור שבתורה - היא תורת החסידות). מנהג חסידים ללמוד לפחות פרק משניות אחד המתחיל באחת מאותיות שמו הקדוש של בעל הילולא, ללמוד איזה ענין מתורתו, היכן שלבו חפץ, וכן פרק אחד מחיבורו העיקרי, ספר התניא.

נוהגים להרבות בנתינת צדקה בעבור ענין הקשור לעבודתו המיוחדת של בעל הילולא, כשיבות המתנהלות ברוח שיטתו, עמותות ומוסדות העוסקים בחיזוק היהדות בכלל ובהפצת לימוד החסידות בפרט.

נוהגים להשתתף בהתוועדות חסידית כדי לשמוח ברוב עם בשמחת יום הילולא [הילולא - 'חתונה'. כמבואר בחסידות שביום הסתלקותו, שבה נשמת הצדיק ומתחברת בשלימות עם "האלוקים אשר נתנה" (הנשמה הצמאה לאלוקות היא בבחינת 'כלה', לשון 'כלות הנפש' - עבודת ה'מקבל' מלמטה למעלה. ואילו הקב"ה, מקור כל ההשפעות, הוא בחינת 'חתן', לשון 'חות דרגא' - 'נחיתת' וירידת ההשפעות מן ה'משפיע' מלמעלה למטה)].

ביום מסוגל זה מאירה נתינת כח מיוחדת לקבל עלינו החלטות טובות בכל הנוגע להוספה והתחזקות בעניני נר מצוה ותורה אור, ובפרט בענין הפצת מעיינות החסידות חוצה, מתוך שמחה וטוב לבב.

התחדשנו!

בוטאו לבקר

באתר המשודרג

Www.tanyaor.com

הסיפור השבועי

תשובה משכנעת

בחלוף שלושת הימים יצא רבי שניאור זלמן מן החדר ונפרד לשלום מן הצדיק, שנותר ספון בין כתליו. אך נסגרה הדלת מאחורי האורח, קידמה את פניו הרבנית, רעייתו של רבי יעקב יוסף.

היא ציינה באוזניו את השתאותה מהיחס יוצא הדופן שהפגין כלפיו בעלה הצדיק, והחלה להפציר ברבי שניאור זלמן כי יואיל לחזור ולהיכנס אל חדרו של הצדיק, וישפיע עליו לחדול מן ההסתגרות שכפה על עצמו. "שאני אכנס אל הצדיק ואשפיע עליו לשנות את דעתו?", נרעד רבי שניאור זלמן. "מי אני ומה אני שאקבל עליי משימה כזאת? אברך צעיר לימים, ואיך אעוץ עצות, בלי שנתבקשתי, לאדם הגדול והענק שבענקים הן בשנים הן בחכמה?!"

באותו רגע פרצה הרבנית בבכי נרגש. "הבט נא", אמרה בדמעות, "ראה את בנותינו הבוגרות, שכבר הגיעו לפרקן. זה כבר, ובעלי הצדיק אינו פועל כדי להכניסן לחופה. אינני יכולה עוד לשאת את צערן. אנא, דבר על לבו שייאות לצאת ולעשות למענן".

"אבל כיצד אוכל לבוא אל הצדיק ולבקש לשנות את דעתו?", תהה באוזניה רבי שניאור זלמן. "חושש אני שהצדיק יקפיד עליי ואנזק מכך!"

"אני מתחננת לפניך", התעקשה הרבנית. "מעודי לא ראיתי שבעלי חלק למאן דהו כבוד כזה כפי שכיבד אתכם. הוא בוודאי יטה אוזן לדבריך".

כאבה של הרבנית נגע ללבו של רבי שניאור זלמן הצעיר. הוא חכך בדעתו כמה רגעים, ולבסוף החליט להתגבר על היראה שחש כלפי הצדיק, לסוב על עקביו ולנקוש שוב על הדלת.

רבי יעקב יוסף חזר ופתח את דלת חדרו והזמין את רבי

דרכו בקודש של רבי יעקב יוסף כ"ץ מפולנאה, בעל ה'תולדות יעקב יוסף', מגדולי תלמידיו של הבעל שם טוב, היתה פלאית ונשגבה. הוא נהג להרבות בתעניות ולסגף את גופו, ולצד עבודתו העצמית הגדולה יצא והפיץ את רעיונותיה של תנועת החסידות בקהילות ישראל, וכבש לבבות רבים לשורותיה.

לאחר הסתלקות הבעש"ט התמנה המגיד ממזריטש לממשיך דרכו, ואילו רבי יעקב יוסף הסתגר בחדרו, והורה שלא להכניס איש אליו. ימים רבים ישב לבדו בחדרו, התבודד ונמנע מכל מגע עם הבריות.

יום אחד עלה בדעתו של רבי שניאור זלמן מלאדי, שהיה צעיר תלמידיו של ה'מגיד ממזריטש', לבקר אצל רבי יעקב יוסף. אף שידע על הסתגרותו של הצדיק וסירובו לקבל קהל, עשה רבי שניאור זלמן דרך ארוכה לעבר מעונו, בציפייה ובתקווה כי בכל זאת יתקבל אצלו.

בני הבית קידמו את האורח בכבוד והבהירו לו את המצב, ואולם רבי שניאור זלמן החליט להעז, ונקש בדחילו ורחימו על דלת חדרו של הצדיק. רגעים מותחים עברו על כל הנוכחים, אך פתאום נפתחה הדלת כדי סדק צר, ועיניו של הצדיק בחנו את העומד בפתח.

כשזיהה רבי יעקב יוסף כי האורח הוא רבי שניאור זלמן, פתח מייד את הדלת לרווחה, ובפנים מאירות הזמין את אורחו להיכנס לחדרו, וסגר את הדלת בעדם.

שלוש יממות רצופות נועדו הצדיקים יחדיו, בלי שיצאו ממפתן החדר, וכל צורכיהם סופקו להם אל החדר פנימה. איש לא התוודע לפשר שיגם ושיחם, אך בני משפחתו של הצדיק שיערו כי אדם דגול ומוערך הוא רבי שניאור זלמן, שהצליח לזכות להתייחסות נדירה כל כך מרבי יעקב יוסף, ובמיוחד בתקופת הסתגרותו.

ועל שיעורי הקבועים, אם אטלטל עצמי בנסיעות מייגעות?"

בתשובתו נקט רבי שניאור-זלמן את מטבע הלשון של חז"ל: "הלוא אמרו חכמינו (פסחים קיג,א): 'בתך בגרה - שחרר עבדך'. יש לפרש זאת כך - כאשר בתך בגרה וצריכה להיכנס לחופה, 'שחרר עבדך' - הנח את עבודת ה' שלך, ועשה למען בנותיך!"

חיוך האיר את פניו של רבי יעקב יוסף. בפעם הראשונה זה זמן רב יצא מפתח חדרו, פנה אל בני הבית וציוה להכין את המרכבה, מפני שבדעתו לצאת לדרך, ולפעול למען שידוכי בנותיו, כפי שאמר לו רבי שניאור זלמן.

(על-פי 'מגדל עז')

שניאור זלמן פנימה. בתחילה הציע לפני רבי יעקב יוסף שאלות בעבודת ה', וביקשו שיסייע לו לבררן. לאחר מכן ביקש מהצדיק את ברכת הדרך, וכשזו ניתנה לו, הפטיר לעברו כבודך אגב: "הלוא יש לכם בנות בוגרות, מדוע אינכם פועלים כדי להכניסן לחופה?"

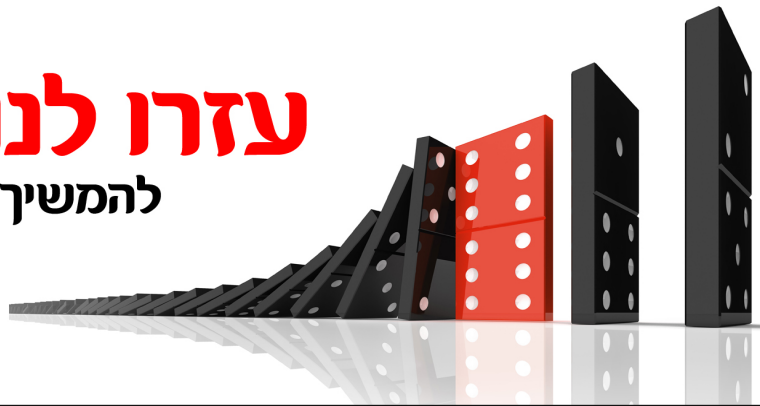
עננה עלתה על פני הצדיק. "ומה בידי לעשות למענן, כשאינן בידי להוצאות החתונה ולמתן נדוניה?", תמה.

"במצב כזה", אזר רבי שניאור זלמן עוז, "צריך לצאת מן הבית ולצאת למסעות בעיירות ישראל, ולקבץ כספים כדי שהבנות יוכלו להקים בית נאמן בישראל!"

"כיצד אוכל לעשות זאת!", קרא הצדיק בהתרגשות, "ותורה מה תהא עליה? כיצד אצליח לשקוד על תלמודי

(מתוך העלון השבועי **שיחת השבוע**)

עזרו לנו, להמשיך בעשייה!

טל' 052-5675770

פרוייקט העלאת ספר ה"תניא" לרשת היטיוב כרוך בהוצאות גדולות, להפצת המעיינות ולמען זיכוי הרבים. עמותת "תניא - מודעות עצמית ביהדות" צריכה את העזרה שלך!

”זאת התורה אדם” (במדבר יט' ד)

כשם שבאדם ישנם גוף ונשמה, כך גם בתורת ישראל ישנם גוף התורה (פשט הכתוב-’נגלה’) ונשמת התורה (פנימיותה, סודותיה ורזיה-’נסתר’). במדור זה מובא פרוט נושאי הפרשה על פי ’נגלה’, ובמדור שלאחריו יובא ביאורה של נקודה או של מספר נקודות מן הפרשה על פי פנימיות התורה.

נקודות עיקריות בפרשת שמות

לידת מושיען של ישראל

יוכבד אשת עמרם יולדת בן, ומיד עם לידתו מואר הבית כולו באור גדול של קדושה. תחילה היא מצליחה להסתירו בביתה מפני הנוגשים המצריים. אולם לאחר שלושה חודשים נאלצת היא להוציאו בהיחבא אל היאור, שם היא מצפינה את תינוקה בתוך תיבה קטנה על פני המים. מרים, אחות התינוק עומדת מרחוק וצופה בתיבה בתקווה ובצפייה לבאות.

בת פרעה שיוצאת עם פמלייתה לרחוץ ביאור, מגלה להפתעתה את התיבה ובה התינוק הבוכה. היא מנסה להרגיע את הילד ולהאכילו, אך הדבר אינו עולה בידה. מרים הצופה בה מן הצד, מנצלת את מבוכתה ומציעה את עזרתה. הילד הוא מילדי העברים, היא אומרת, ויאות לינוק רק ממינקת עבריה. בהסכמת בת פרעה ממהרת מרים לקרוא לאמה, ואכן התינוק נרגע ומתרצה לינוק מאמו. הנסיכה שוכרת את המינקת העבריה לגדל עבורה את הילד עד אשר יגמל. ואכן, כאשר נגמל הילד, מובא הוא לאימוץ אל בית המלך. שם מעניקה לו בת פרעה את השם משה – על שם ”כי מן המים משיתהו”.

משה מתגלגל למדין

משה שגדל בבית המלוכה אינו יודע כל מחסור, אך בודעו את מוצאו כואב הוא את סבלם של בני עמו. דאגתו לשלומם בוערת בקרבו והוא יוצא מן הארמון לראות במה יוכל לעזור לאחיו הנאנקים תחת עול

מלך חדש שאינו יודע את יוסף

בפתיחת פרשת שמות חוזרת התורה ומונה את שמות שניים עשר השבטים ומשפחותיהם אשר ירדו מצריימה. ברדתה למצרים מונה משפחת יעקב שבעים נפש, אך בחלוף השנים מתרבים בני ישראל מאוד וממלאים את מצרים. יוסף ואחיו וכל הדור ההוא הולכים לעולמם, ולאחר מיתת פרעה משתנה טעמה של המלכות במצרים. קם מלך חדש המתכחש לפועלו העצום של יוסף למען הממלכה. המלך מתנכר לבני ישראל וחושש מהתרבותם, פן יתחברו לאויבי הממלכה. הוא פונה לבני עמו ומציע לפתוח בפעולות דיכוי כנגד בני ישראל על מנת למעטם ולמנוע ריבויים הטבעי.

המצרים מטילים גזרות על בני ישראל ומקימים מערך גובי מס, נוגשים ושוטרים המענים את העם ומעבידים אותם בפרך. אך ללא הועיל, בני ישראל מוסיפים להתרבות באורח פלא.

פרעה מצוה להביא לפניו את המיילדות העבריות, יוכבד אשת עמרם בן לוי בן יעקב ובתה מרים, המכונות שפרה ופועה. בבואן לפניו הוא מצוה אותן להרוג כל זכר הנוול לבנות ישראל. אלא שהמיילדות הצדקניות יראות את ה' ואינן מקיימות את גזרת המלך. אזי, לנוכח המשך התרבות בני ישראל פוקד פרעה לכל בני עמו המצריים להטביע כל תינוק זכר הנוול לבני ישראל על ידי השלכתו ליאור.

ה' מתוך הסנה – "משה, משה". הוא נרתע לאחוריו ועונה "הנני".

"של נעלך מעל רגליך" – חלוץ נעליך ועמוד יחף מפאת קדושת המקום – מצוה עליו ה', וממשיך הקב"ה ואומר: נתמלאה סאת סבלם הנורא של בני ישראל והגיעה העת להוציאם ממצרים. עליך, משה, מוטלת המשימה לממש את ההבטחה האלוקית לאבות האומה ולגאול את בנייהם מעבדותם במצרים.

על טענת משה כי אינו ראוי לתפקיד, משיבו ה' כי יהיה עמו. עוד מודיעו הקב"ה כי תכלית יציאת בני ישראל ממצרים אינה אלא כדי להגיע למקום הזה, בו הוא עומד עתה, על מנת לקבל כאן בבוא העת את התורה. ה' מצוהו לבוא עם זקני ישראל אל פרעה ולצוות עליו בתוקף "שלח את עמי". אמנם, מודיעו ה' מראש, פרעה עתיד להקשיח את לבו ולסרב לשחררם. אך אל לו להתפעל מכך, באשר יפליא ה' את מכותיו בפרעה שוב ושוב, עד אשר, על כרחו, יאלץ מלך מצרים להוציא את כל עבדיו העבריים מארצו. ועוד יתירה מזו, מוסיף ה' באוזניו, בני ישראל יצאו ברכוש רב ממצרים.

מופתים ומטה – עזר לשליחות

משה חושש שמא בני ישראל וכן פרעה לא ישמעו בקולו. על כן נותן ה' בידיו שני אותות אשר יוכיחו את אמיתת היותו שליח ה'. את אות המטה שהופך לנחש וחוזר ושב להיות מטה, ואת אות ידו המצטרעת תחת חיקו וחוזרת ושבה למצבה הקודם. ובאם פרעה יעמוד בסרובו נותן ה' בידיו אות שלישי – כאשר ישליך משה מעט ממימי היאור אל היבשה, יהפכו הם לדם.

ושוב טוען משה ברוב צניעותו כי אינו מתאים לתפקיד בשל היותו כבד פה וכבד לשון. על כך משיבו ה' כי אהרן אחיו ישמש לו לפה, וגם המטה, מחולל האותות והניסים, יהיה לו לעזר.

העבדות. והנה בהבחינו במצרי המכה יהודי, אין הוא מהסס לרגע ונחלץ מיד לעזרת אחיו. הוא מביט סביבו לוודא כי אין איש בסביבה, ומכה את המצרי וטומנו בחול. למחרת היום נתקל משה באירוע קשה עוד יותר. הפעם המריבה היא בין אחים, שני אנשים עברים ניצים ביניהם. בצערו, פונה משה אל אחד הניצים ושואל אותו "רשע, למה תכה רעך". הלה עונה בחוצפה באומרו 'מה לך להתערב', ומוסיף ומזכיר את המצרי שהרג משה ביום הקודם. השמועה מתגלגלת ומגיעה גם לאוזני פרעה שמבקש להורגו. משה בורח מפני פרעה ומגיע למדין.

במדין, ליד באר המים, פוגש משה את בנות רעואל, הוא יתרו כהן מדין, אשר באו להשקות את צאן אביהן. בראותו את התנכלות הרועים אליהן, ממחר משה להושיען. יתרו מתרשם מגבורתו ואצילות רוחו של האיש המצרי ומזמינו בכבוד גדול לביתו, ואף משיא לו לאשה את ציפורה בתו הבכורה. למשה ולציפורה נולד בנם בכורם גרשום.

זעקת בני ישראל עולה השמימה

התורה מספרת אודות שעבודם המחמיר והולך של בני ישראל במצרים... זעקתם עולה השמימה. הקב"ה שומע את נאקת בניו, ומתעורר לפניו זכרון בריתו עם האבות. משה נבחר להיות מושיען של ישראל.

שליחות הגאולה מוטלת על משה

עתה מגיעה שעת הטלת שליחות גאולת בני ישראל על כתפי משה. משה עוסק ברעיית צאן יתרו חותנו. כרועה נאמן אין הוא חוסך כל מאמץ ויוצא למסעות מרוחקים, בחיפושיו אחר מרעה ראוי ומתאים לכל גדי וגדי בעדר. יום אחד, באחד ממסעותיו, בהגיעו למרגלות הר חורב, הוא הר סיני, נגלה אליו מחזה מדהים. הוא רואה לנגד עיניו כיצד צמח קטן, שיח סנה, בוער באש מבלי שיאוכל. כשהוא מתקרב לחזות בתופעה הפלאית, קורא אליו לפתע

היציאה לשליחות

משה נפרד מחותנו (בהסבירו כי יוצא הוא לבקר את אחיו במצרים) ולקח עמו את אשתו וילדיו. ושוב נגלה אליו ה' ומוסר בידיו את המסר שעליו להשמיע בשם ה' באזני פרעה: הוצא את בני בכורי (בני ישראל) לחירות, שאם לא כן אהרוג אני את בנך בכורך (מכת 'בכורות').

בדרכם למצרים, בהיותם במלון, נגלה לפתע על משה מלאך ה' המבקש להורגו באשר לא מל עדיין את בנו הצעיר אליעזר. ציפורה ממהרת ומקיימת את המצוה ומצילה בכך את חיי בעלה.

ה' מיידע את אהרן אודות שליחות משה ואודות חלקו שלו בגאולת ישראל. במצות ה' יוצא אהרן לקבל את פני אחיו במדבר, ופגישתם המרגשת מתקיימת בהר סיני, עליו עתידה להינתן התורה.

לאחר שמשה מיידע את אהרן בנוגע לכל פרטי השליחות מגיעים הם למצרים ואוספים את כל זקני העדה. אהרן משמיע באוזניהם את דברי ה' ומשה מראה לעיניהם את האותות שנתן ה' בידיו.

הדברים נכנסים בלבם של בני ישראל, וכל העם משתחוה לה' בהודיה על הגאולה הקרבה ובאה.

הרעת המצב והחרפת השעבוד

משה ואהרן מתייצבים בשליחות ה' לפני פרעה ומצווים

עליו לאפשר לבני ישראל לצאת אל המדבר לשלושת ימי זבח לאלוקיהם. המלך מסרב בתוקף באומרו כי אינו מכיר בה', וכדי להוכיח את נחישותו להדוף כל נסיון התקוממות, מכביד הוא מעתה את ידו על בני ישראל פרעה מצוה על נוגשי העברים לחדול מלספק חומרי גלם לעבדיו. מעתה, על פי צו המלך, יקושו העבדים העבריים בעצמם את הקש המשמש לייצור הלבנים, וזאת מבלי להפחית את מכסת כמות הלבנים שעליהם לייצר.

נוגשי המלך מכבידים עתה את ידם גם על שוטרי בני ישראל, ומכים אותם להמריצם לתבוע מאחיהם את מכסת התפוקה הנדרשת. כאשר השוטרים העבריים מתלוננים על כך לפני פרעה, מפנה הוא אצבע מאשימה כלפי משה ואהרן. הם האשמים במצב, הוא אומר, בהטילם רפיון בעבודת בני ישראל. בזעמם, מטיחים אחדים מבני ישראל במשה ואהרן כי הם שהביאו להחמרת תנאי שעבודם.

משה פונה אל ה' ומתאונן "למה הרעות לעם הזה, למה זה שלחתני?!..."

ה' מבטיח למשה כי מעתה יראה את מופתיו במצרים. פרעה עומד ללקות בעוצמה כה רבה, עד שבעצמו יתחנן ואף יאיץ בבני ישראל לצאת ממצרים!

חסידות על הפרשה שמות

התורה - עוז לצדיקים ותושייה לרשעים

**והנה הסנה בוער באש והסנה איננו אכל.
ויאמר משה אסורה נא ואראה את המראה
הגדול הזה מדוע לא יבער הסנה (ג,ב-ג)
בוער באש: באש של מעלה ובאש של מטה
(מדרש רבה)**

הסנה – רומז לעם ישראל.

אש של מעלה – התורה שנמשלה לאש.

אש של מטה – האש הזרה של תאוות עולם הזה.

משה ראה שה'סנה' (עם ישראל) בוער גם באש של מעלה וגם באש של מטה: מצד אחד הצדיקים 'בוערים' באהבה עזה כרשפי אש ברצוא לה', ומאידך הרשעים 'נשרפים' בתאוותיהם בעניני העולם הזה.

תמה משה על שני סוגי האש: מדוע אין נפשם של הצדיקים יוצאת בכלות הנפש לבורא, ומצד שני, כיצד נשארים הרשעים ביהדותם, ולא עוד אלא שאף מסוגלים לחזור בתשובה. זוהי שאלתו ותמיהתו: "מדוע לא יבער (יכלה) הסנה"?

התשובה לתמיהה הכפולה: "אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה". התורה נקראת "מראה גדול", מפני שהיא מראה ומגלה את גדלותו של אדון העולמים. ועל ידי התורה הבין משה את הטעם לאי כליון הסנה.

התורה שניתנה לישראל, בכחה להיות עוז לצדיקים, שנפשם לא תכלה ושיגיעו להכרה כי העיקר הוא ה'שוב' (להאיר ולרומם את העולם) ולא ה'רצוא' (כלות הנפש והיציאה מן העולם), ובכחה להיות תושייה לרשעים להצילם שלא יכלו ח"ו, ויוכלו להחליף את האש שלמטה באש של מעלה.

(ספר המאמרים תש"ד עמ' 112)

דבר והפוכו ואלה שמות (א,א)

בשם הפרשה מתבטא תוכן הפרשה, וכאן לכאורה יש ניגוד מוחלט בין שם הפרשה לבין תוכנה: הפרשה מתחילתה ועד סופה עוסקת בענין השיעבוד והגלות, ואילו 'שמות' מבטא את ענין הגאולה, שהרי "על שם גאולתן נקראו", והגאולה גם היתה "בשביל (בזכות) שלא שינו שמם"?

והביאור: שם האדם, יש בו דבר והיפוכו. מצד אחד הוא מעלים על עצם האדם ואינו מגלה דבר על מהותו, ומצד שני – השם קשור בעצם הנפש, ועד שהקריאה בשמו של אדם היא דרך להעירו מעלפון. מעין זה מצוי גם בגלות – מצד אחד היא העלם והסתת, והיא אפשרית רק כשהעצם אינו גלוי; ומצד שני, כאשר מגלים את הענין הפנימי בגלות, מביאים את הגאולה, שענינה גילוי עצמות אין סוף ברוך הוא.

(שיחת שבת פרשת שמות תשמ"ו. 'תורת מנחם התוועדויות' תשמ"ז כרך ב, עמ' 351)

"רמאות" דקדושה

ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם (ג,יג)

פעם אחת ביקש הרב המגיד ממזריטש מרבנו הזקן להיות התוקע אצלו בראש השנה. רבנו הזקן הסכים לכך, בתנאי שהמגיד ילמדהו את כוונות התקיעות, וכן היה. לאחר שלימדהו גילה רבנו הזקן למגיד שאיננו יודע כלל את מלאכת התקיעה.

אמר לו המגיד: למה רימיתני? ענה רבנו הזקן: הלוא גם משה רבנו עשה כן – בתחילה שאל את הקב"ה "מה שמו", ולאחר שגילה לו הקב"ה את הדבר טען "לא איש דברים אנכי"...

(מפי השמועה)

באתר ביו-טיוב ובפייסבוק:
מגזין, שיעורים נגונים ובלוגים מצולמים,
שידורים חיים בימי חמישי.

WWW.TANYAOR.COM

עודה ראשונה לנפש

סדר התנ"ך

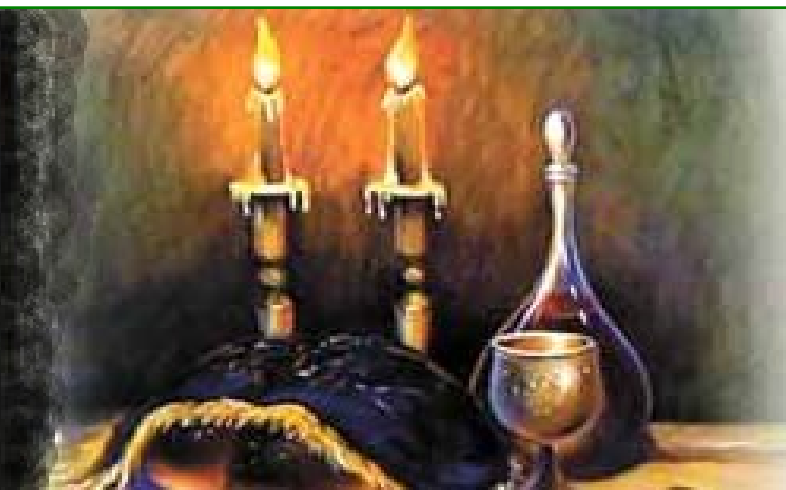
שבת שלום!!!

כתיבה, עריכה, והגהה: הרב יאיר כלב
ליקוט, רעיונות ועימוד: חי דמארי
להערות, הארות, הצעות או תיקונים, אנא כתבו לנו
tanyaor4u@gmail.com

הרבי מליובאוויטש הנהיג ועודד שכל אשה ובת (מגיל רך
ביותר ולפחות מגיל 3) תדלקנה נרות שבת וחג.

צאת השבת	הדלקת נרות	עיר (שעון חורף)
17:39	16:23	י-ם
17:40	16:37	ת"א
17:38	16:27	חיפה
17:42	16:31	ב"ש

נהנתם? העבירו הלאה, ליזכות עוד ועוד יהודים בהרחבת המודעות למקורותינו.

נא לשמור על קדושת הגיליון